

Poznań, dn. 28 października 2024 r.

prof. dr hab. Katarzyna Karpińska-Szaj
Zakład Akwizycji Języka i Glottodydaktyki
Instytut Języków i Literatur Romańskich UAM

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Karoliny Adryan pt. „Zastosowanie elementów Metody Odimiennej Ireny Majchrzak w nauczaniu języka angielskiego dzieci w wieku wczesnoszkolnym”, napisanej pod kierunkiem dr hab., prof. US Agnieszki Stępkowskiej w Instytucie Językoznawstwa Uniwersytetu Szczecińskiego.

Celem przedstawionej do recenzji rozprawy doktorskiej jest opis oraz oszacowanie skuteczności Odimiennej metody nauki czytania dr Ireny Majchrzak, opracowanej i stosowanej w przyswajaniu języka ojczystego w nowym, niezbadanym dotąd kontekście uczenia się języka obcego. Metoda odimienna stosowana jest w opozycji do metod głoskowych opartych na łączeniu fonemów z grafemami, następnie łączeniu poznanych głosek. Jej nadrzędną wartością jest uwrażliwienie dzieci rozpoczynających naukę czytania na znaczenie zapisanych słów. Naukę czytania metodą dr Ireny Majchrzak rozpoczyna się od przedstawienia sposobu zapisu słowa znanego od wczesnego dzieciństwa – własnego imienia. O ile w języku ojczystym nakierowanie uwagi dziecka na zapis swojego imienia i natychmiastowe połączenie go ze znaczeniem rozwija tożsamość osobową dziecka, o tyle w języku obcym, gdy dziecko musi przyjąć (ukryć się?) pod angielskojęzyczną wersją imienia, kwestia budowania tożsamości nie jest już tak jednoznaczna. Pani Karolina Adryan zdaje sobie z tego sprawę i porusza ten (podstawowy) aspekt w kilku miejscach swojej pracy, do czego odniosę się jeszcze w dalszej części recenzji.

Al. Niepodległości 4, Collegium Novum, 61-874 Poznań
NIP 777 00 06 350, REGON 000001293
tel. +48 61 829 35 61, fax. +48 61 853 74 03
sekrrom@amu.edu.pl

Metoda odimienna z powodzeniem była stosowana w nauce dzieci i dorosłych w Meksyku (gdzie miała swój początek), a następnie także w Polsce. Doktorantka przytacza placówki i nauczycieli, którzy ją stosowali lub/i stosują. Co ciekawe, metodę tę zaproponowano także w nauce języka polskiego dzieci romskich. Ta ostatnia sytuacja jest pewnym pomostem do zamysłu Doktorantki, która w swojej pracy podjęła próbę zweryfikowania skuteczności metody dr Ireny Majchrzak w sytuacji nauki języka angielskiego jako obcego w nauczaniu wczesnoszkolnym.

Praca składa się z sześciu rozdziałów, z których cztery pierwsze mają stanowić kontekst i podwaliny teoretyczne do badania własnego. Badanie to, oparte na metodologii studium przypadku – przedstawione jest w rozdziale piątym („Studium przypadku w niepublicznej dwujęzycznej szkole podstawowej. Prezentacja wyników badania”) i podsumowane w rozdziale szóstym („Nauczanie języka obcego z wykorzystaniem elementów Metody Odimiennej Ireny Majchrzak. Omówienie wyników badania”). Całość poprzedzona jest wstępem, listą tabel i wykresów; do wyводу dołączona jest bibliografia, obszerne streszczenie w języku angielskim oraz załączniki, na które składają się narzędzia zastosowane w badaniu, będące jednocześnie pomocą dydaktyczną (angielskie wersje imion dzieci biorących udział w badaniu, słowa piosenki *Alphabet* wykorzystanej podczas etapu „Ściana pełna liter”).

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Integracja treści kształcenia na etapie wczesnoszkolnym”, Doktorantka przybliży wybrane systemy dydaktyczne, metodykę nauczania języka angielskiego w kształceniu zintegrowanym, psycholingwistyczną charakterystykę dziecka. Omawia też kwestię dojrzałości szkolnej dziecka. W podrozdziale „Wybrane koncepcje nauczania w edukacji wczesnoszkolnej ” Autorka przedstawia najpierw kilka metod niekonwencjonalnych oraz tzw. tradycyjnych (konwencjonalnych). Szczególne miejsce zajmuje wśród prezentowanych metod podejście komunikacyjne – szkoda, że nie zostało ono przedstawione w aktualnej postaci, z uwzględnieniem podejścia działaniowego i z odpowiednią interpretacją zawartą w uzupełniającym tomie Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego opublikowanym online w 2018 roku. Doktorantka w kilku miejscach

powołuje się na Europejski System Opisu Kształcenia Językowego, podstawowy dokument opublikowany w 2001 roku (wersja polskojęzyczna z 2003 roku), ale pomija ważny z punktu widzenia nowoczesnego ujęcia kompetencji komunikacyjnej wspomniany suplement do ESOKJ zawierający wszak istotne informacje na temat mediacji i kompetencji różnojęzycznej uczniów, a także znaczenia języka pisanego w rozwijaniu kompetencji zintegrowanych.

W podrozdziale 1.3. „Psycholingwistyczna charakterystyka dziecka” Autorka charakteryzuje dominujące podejścia odnośnie do rozwoju mowy i języka u dzieci. W akapicie 1.3.3. skupia się na modelach akwizycji języka i, jak wskazuje na to tytuł tej części: „Nabywanie języka pierwszego a nauka języka obcego”, stara się odnieść prezentowane podejścia do sytuacji rozwijania kompetencji w języku obcym. Sporo tu uogólnień i skrótów myślowych, np. w przytoczonym za Ewą Lipińską (2003) stwierdzeniu „Język ojczysty jest terminem, który można stosować wymiennie z pojęciami takimi jak język pierwszy czy język wyjściowy” (str. 34) – nie zawsze, a kontekst, w którym można, nie został przytoczony. Podobnie w kolejności omawiania modeli akwizycji języka (str. 35-36): koncepcja Skinnera prezentowana jest po modelu natywistycznym Noama Chomsky’ego, gdy wiadomo, że miażdżącej krytyki behawioryzmu w odniesieniu do przyswajania języka dokonał właśnie w 1957 roku Noam Chomsky w recenzji publikacji Skinnera „Verbal Behavior”. Doktorantka przedstawia modele przyswajania języka jako przeciwstawne, chociaż we współczesnym podejściu, które uwypukla znaczenie interakcji społecznych i kultury, poszczególne aspekty obecne w modelach poprzednich (empirycznym, natywistycznym i poznawczym) nie tracą, lecz zyskują nowe znaczenie.

Kolejne rozdziały poświęcone są indywidualizacji pracy nauczyciela z uczniem, czytaniu w kontekście nauki na poziomie elementarnym i wreszcie metodzie dr Ireny Majchrzak oraz wykorzystaniu jej elementów w nauce języka obcego.

Czytając części teoretyczne pracy (cztery pierwsze rozdziały) odniosłam wrażenie, że Autorka dysertacji ukrywa się za cytowanymi autorami, w wielu miejscach przytacza (albo wręcz kolejno wylicza) ich poglądy: rzadko wchodzi z autorami cytowanych prac w polemikę, a swoje krytyczne uwagi, jeśli już takowe się gdzieś pojawiają, formułuje

w sposób bardzo ogólnikowy. Autorka wprowadza czytelnika w wybrane zagadnienia teoretyczne, nie wiadomo jednak dlaczego właśnie w takie, dlaczego w takiej kolejności, ani (co najistotniejsze), w jaki sposób odnoszą się one do zaplanowanego badania. Być może treści te są dobrane właściwie (wskazuje na to oczywiście sam temat rozprawy oraz zakres badawczy), jednak ze względu na skromne odniesienia do problematyki pracy (np. prezentacja metod dydaktycznych bez wyraźnej charakterystyki miejsca czytania i znaczenia języka pisanego), wywód rozmywa się w mnogości informacji, które pasują do większości zagadnień glottodydaktycznych związanych z edukacją językową dzieci. Nie jestem przekonana, czy tak zdawkowe ujęcie wybranych zagadnień jest odpowiednią podstawą do przeprowadzonych badań własnych, w którym uwaga Autorki-Badaczki skupiona jest na rozpoznaniu zalet i trudności związanych z wdrożeniem metody odmiennej w nauczaniu języka angielskiego jako obcego w konkretnej grupie dzieci oraz wyłonieniu zaleceń do kształcenia z wykorzystaniem opisywanej metody.

Brakuje też krytycznego podsumowania odnośnie do przedstawionych treści, rozdziały koncepcyjne nie kończą się wnioskami czy choćby podsumowaniem, nie widać połączeń między nimi. Podsumowując, wypracowanie kryteriów analizy w teoretycznej części rozprawy oraz krytyczne podejście do kwestii istotnych z punktu widzenia wywodu, nie tylko nie umniejsząłyby wartości przeprowadzonego badania w dalszej części, lecz pokazałyby wyraźniej jego koncepcyjne umocowanie, a nie tylko kontekst wybranego etapu nauczania.

Zupełnie inne wrażenie odniosłam w toku lektury empirycznej części pracy. Badanie własne przeprowadzone jest z widocznym zaangażowaniem i znanstwem zarówno metodologii, jak i sposobu wnioskowania. Autorka dokładnie przedstawiła założenia badawcze, trafnie dobrała metodologię i narzędzia badawcze. Dokładnie, z dużym wyczuciem i ostrożnością zostały przedstawione wyniki badania jakościowego przeprowadzonego w metodologii studium przypadku. Na uznanie zasługuje też jakość wyłonionych rekomendacji dla praktyki nauczania języka angielskiego z wykorzystaniem metody dr Ireny Majchrzak.

Bardzo ciekawie i wnikliwie jest zredagowany podrozdział 6.4., pt. „Krytyczne omówienie koncepcji nauczania i publikacji Majchrzak”. W części empirycznej widać, że Doktorantka jest w swoim żywiole, identyfikuje się z badaniem, jest bardzo zaangażowana w prowadzenie dzieci przez kolejne etapy wdrażania (i dostosowania) metody dr Ireny Majchrzak. Choć jest zarówno uczestniczką, jak i wykonawczynią badania (czyż studium przypadku nie jest tutaj osadzone w metodologii badania w działaniu?) potrafi zachować odpowiedni dystans i formułować wyważone wnioski badawcze. W części tej Doktorantka odnosi się też do kwestii tożsamości dziecka. Zwróciłam na to uwagę na początku recenzji, w tym miejscu chciałabym wrócić do tej kwestii i sformułować kilka pytań:

W jaki sposób Badaczka reagowała na zauważony opór/sprzeciw w przybraniu imienia angielskiego przez niektóre dzieci?

Na podstawie jakich kryteriów można uznać, że niektóre dzieci są zdolne? Czy chodzi o wspomniany rozwinięty słuch fonemowy? Czy i co zostało zbadane, aby móc założyć, że konkretne dziecko jest uzdolnione?

Czy i w jaki sposób możliwe jest rozwijanie metapoznania i świadomości językowej dziecka poprzez zastosowanie elementów metody dr Ireny Majchrzak? Ten aspekt wydaje się cenny zwłaszcza w zakresach porównania języków polskiego i angielskiego, co zostało zauważone w badaniu.

Praca zredagowana jest z dużą starannością, bibliografia jest na ogół właściwie przytaczana w tekście ciągłym pracy. Na uznanie zasługuje strona graficzna rozprawy: dzięki tabelom, grafom, zastawieniom, wnioskowanie z badań jest klarowne. Aczkolwiek (to już uwaga na marginesie), można było czytelniej przedstawić wiek dzieci w komentarzach do wykresów, to jest nie używać już liczby miesięcy, lecz lat i miesięcy (np. zamiast „dzieci w wieku 96 miesięcy”, „dzieci w wieku 8 lat”). Lista referencji bibliograficznych zamieszczona na końcu pracy stanowi spore kompendium aktualnej literatury przedmiotu. Sugerowałabym dołączenie do bibliografii pracy Piotra Konderaka poświęconej akwizycji języka w „Przewodniku po kognitywistyce” z 2016 roku (red. Józef Bremer), a także bardzo

wartościowych publikacji Grażyny Krasowicz-Kupis dotyczących rozwijania świadomości dzieci poprzez i w czasie przyswajania języka (zwłaszcza języka pisanego).

Podsumowanie i wniosek

Podsumowując stwierdzam, że oceniana rozprawa stanowi oryginalne opracowanie wybranego tematu, a zawarte w niej treści charakteryzują się odpowiednim dla pracy doktorskiej poziomem naukowym. Przedstawione w recenzji uwagi merytoryczne nie umniejszają wartości pracy, której główny walor stanowi badanie własne. Pani mgr Karolina Adryan wykazuje się dużą znajomością literatury przedmiotu i przede wszystkim doświadczeniem badawczym widocznym w przeprowadzonym studium empirycznym. Autorka precyzyjnie przedstawia wyniki swoich badań oraz proponuje wartościowe wskazania organizacyjne i praktyczne.

Wobec powyższego stwierdzam, iż przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr Karoliny Adryan pt. „Zastosowanie elementów Metody Odimiennej Ireny Majchrzak w nauczaniu języka angielskiego dzieci w wieku wczesnoszkolnym” odpowiada wymaganiom stawianym przez art. 187 ust. 1-2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.) i wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. Katarzyna Karpińska-Szaj